

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การทุจริตคอร์รัปชัน เปรียบประดุจภัยร้ายที่กัดกินสังคมไทยมาอย่างยาวนาน จนทำให้สังคมไทยเสื่อมทรามลงอย่างรวดเร็วทุกขณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคที่ลัทธิทุนนิยมบริโภคนิยม ได้แผ่กระจายเข้าครอบงำสังคมไทยทุกหย่อมหญ้า ผู้คนในสังคมส่วนใหญ่ยึดถือเงินตราเป็นดังพระเจ้าที่จะบันดาลความสุขให้กับตนเองเหนือสิ่งอื่นใด ดังนั้นจึงมีความพยายามทุกวิถีทางที่จะได้มาซึ่งเงินตราโดยไม่คำนึงถึงวิธีการว่าจะถูกต้องตามหลักกฎหมายหรือหลักคุณธรรมหรือไม่ สังคมไทยจึงเต็มไปด้วยการทุจริตคอร์รัปชัน จนกลายเป็นปัญหาที่บ่อนเซาะทำลายสังคมและประเทศชาติมากที่สุด การทุจริตหรือคอร์รัปชันของประเทศไทยนับวันจะขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่น จากเอกสารรายงานผลการตรวจสอบ และผลการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ประจำปี พ.ศ. 2551 สรุปว่า ในรอบปี พ.ศ. 2551 คณะกรรมการป.ป.ช. ได้รับเรื่องร้องเรียนกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐ กระทำการทุจริต รวมทั้งสิ้น 8,273 เรื่อง ในจำนวนนี้เป็นเรื่องค้างมาเก่า 5,166 เรื่อง และรับเข้ามาใหม่ 3,107 เรื่อง จากจำนวนรวมทั้งหมดคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ดำเนินการเสร็จแล้ว 2,226 เรื่อง คงเหลืออยู่ในระหว่างดำเนินการ จำนวน 6,047 เรื่อง เป็นที่น่าสังเกตว่า เรื่องร้องเรียนกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำ การทุจริตที่ ป.ป.ช. ได้รับเข้ามาใหม่ในปี 2551 มีจำนวน 3,107 เรื่อง แสดงให้เห็นว่าการทุจริตคอร์รัปชันเกิดขึ้นเดือนละ 259 เรื่อง หรือวันละ 8.6 เรื่อง หรืออาจกล่าวได้ว่าการทุจริตคอร์รัปชันในวงราชการไทยเกิดขึ้นทุก 3 ชั่วโมง

องค์กรความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International) ซึ่งเป็นองค์กรอิสระนานาชาติ ที่ก่อตั้งเพื่อรณรงค์แก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน ได้จัดอันดับความโปร่งใสจากดัชนีวัดภาพลักษณ์คอร์รัปชัน (Corruption Perception Index) ของประเทศต่างๆ ทั่วโลกเป็นประจำทุกปี ซึ่งประเทศไทยได้เข้าร่วมกิจกรรมมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2538 ถึงปัจจุบัน พบว่า 16 ปีที่ผ่านมาประเทศไทยไม่เคยได้คะแนนความโปร่งใสที่ถือว่า “สะอาด” แม้แต่ครั้งเดียว จากคะแนนเต็ม 10 ซึ่งถือว่ามีความโปร่งใสมากที่สุด ประเทศไทยได้คะแนนเฉลี่ย 3.10 เคยได้คะแนนสูงสุด

ในปี พ.ศ. 2548 เพียง 3.80 คะแนน และได้คะแนนต่ำสุดในปี พ.ศ. 2538 เท่ากับ 2.79 คะแนน สำหรับในปี พ.ศ.2553 ประเทศไทยได้คะแนน 3.50 ซึ่งหมายความว่าประเทศไทยมีการทุจริตอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ นายปานเทพ กล้าณรงค์ราญ ประธานกรรมการ ป.ป.ช. ที่ให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนว่า “สถานการณ์การทุจริตคอร์รัปชันในประเทศไทยขณะนี้ นับวันจะมีมากขึ้นเรื่อย ๆ ขณะที่กลไกการป้องกันและตรวจสอบตามไม่ทัน” (เสถียร วิริยะพรรณพงศา “ทุจริตเพิ่มทุกวัน” หนังสือพิมพ์ คม ชัด ลึก วันที่ 9 ตุลาคม 2553 : 2)

อย่างไรก็ตาม มีความพยายามจากหลายฝ่ายที่จะแก้ไขปัญหาและหยุดยั้งการทุจริตคอร์รัปชันมีการออกระเบียบกฎหมายและจัดตั้งองค์กรต่างๆ ขึ้นมารับผิดชอบ เช่น สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน (ส.ต.ง.) เป็นต้น แต่ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันก็มิได้บรรเทาเบาบางลงแต่อย่างใดมีแต่จะกลับทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ทุกขณะ ทั้งนี้ เป็นเพราะปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันเป็นปัญหาขนาดใหญ่ที่มีมาของชาติเกินกว่าที่กลุ่มบุคคลหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งจะแบกรับไว้ได้ ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันมีรากเหง้าที่มาหลายสาเหตุหลายมิติเกี่ยวข้อและส่งผลกระทบกับทุกภาคส่วนในสังคม การแก้ไขปัญหาให้ได้ผลและยั่งยืนนั้น จำเป็นจะต้องดำเนินการอย่างเป็นกระบวนการ หลากหลายมิติ ครอบคลุมทุกประเด็นปัญหาและทุกกลุ่มในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่และได้รับผลกระทบมากที่สุด ส่วนสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ นั้น เป็นเพียงหนึ่งในผู้รับผิดชอบและผู้ประสาน งานหลักเท่านั้น ทั้งนี้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งมีอำนาจหน้าที่และเป็นเจ้าภาพโดยตรงในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ได้กำหนดนโยบายเร่งด่วนมุ่งเน้นให้ความสำคัญต่อการป้องกันการทุจริตเป็นอย่างยิ่ง โดยกำหนดยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยป้องกันและปราบปรามการทุจริต ในยุทธศาสตร์ที่ 2 “รวมพลังแผ่นดินป้องกันและปราบปรามการทุจริต” มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้เครือข่ายจากทุกภาคส่วนในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต โดยการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและตรวจสอบการทุจริต การประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านการทุจริตอย่างทั่วถึง และการสร้างความเข้มแข็งแก่เครือข่ายอย่างยั่งยืน (สำนักงาน ป.ป.ช. ยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต. 2551 : 111)

จากยุทธศาสตร์ดังกล่าว สำนักงาน ป.ป.ช. ได้กำหนดบทบาทในการทำหน้าที่เสริมสร้างกลไกและเครือข่ายภาคประชาชนให้เป็นพลังกลไกตรวจสอบกระบวนการดำเนินงานโดยสนับสนุนกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้เพื่อยกระดับความตื่นตัวของประชาชนในการ

ป้องกันและปราบปรามการทุจริต ส่งเสริมประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และพัฒนาช่องทางให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูล ทั้งในการรับรู้สิทธิของสาธารณชนเอง รวมทั้งจัดตั้งศูนย์ประสานการทำงานภาคประชาชนที่สามารถแจ้งเบาะแสและประสานการต่อต้านทุจริตให้ครอบคลุมพื้นที่ในชุมชน ตลอดจนพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายให้สามารถเฝ้าระวังตรวจสอบการทุจริตได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางดำเนินการเริ่มต้น จากการประชาสัมพันธ์ต่อต้านการทุจริตเพื่อให้หน่วยงานและประชาชนรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และเกิดความกระตือรือร้นในการติดตามข้อมูลอย่างใกล้ชิด เช่น การเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วนเพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมตรวจสอบและเฝ้าระวังการทุจริตประพหุมิติชอบ โดยสร้างกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาช่องทางในการแจ้งเบาะแส และสร้างแรงจูงใจแก่ผู้แจ้งข้อมูลเบาะแส จากนั้นหาแนวทาง ที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายและมีการบริหารจัดการเครือข่ายอย่างมีประสิทธิภาพ

ต่อมาในช่วงปลายปีที่ผ่านมา ป.ป.ช. ได้มีการจัดทบทวนครั้งแผนยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ซึ่งมีเครือข่ายทุกภาคส่วนและทุกระดับของ ป.ป.ช. ทั้งจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาสังคมและสื่อมวลชน เข้าร่วมประชุมถือเป็นการกระชับกลไกการพัฒนาเครือข่ายให้มีความชัดเจนมากขึ้น ในหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มที่รวมตัวกันด้วยความศรัทธาในความซื่อตรง ที่จะขึ้นมาการขับเคลื่อนสังคมไปในทิศทางสังคมคุณธรรม หรือเครือข่ายขับเคลื่อนทางการเมือง เครือข่ายองค์กรอิสระต่าง ๆ เครือข่ายแนวร่วมปฏิบัติเพื่อต่อต้านทุจริต (Collective Action) ซึ่งรัฐบาล สภาหอการค้าฯ และป.ป.ช. เฝื่องจะมีการแสดงเจตนารมณ์ร่วมในการแก้ปัญหาทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ โดยทางภาคเอกชนจะเป็นผู้ริเริ่มปฏิเสศการสนับสนุนการทุจริต ฯลฯ โดยจะเน้นการขยายบทบาทความร่วมมืออย่างต่อเนื่องไปจนถึงปี 2555 ซึ่งตามยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต กำหนดเป้าหมายเชิงรูปธรรมที่จะยกระดับ คะแนนดัชนีความโปร่งใสของประเทศไทยให้ขึ้นสู่ระดับ 5.0 (จากคะแนนเต็ม 10) ให้ได้เป็นครั้งแรก ซึ่งคะแนนในปีล่าสุดดีขึ้น โดยค่าดัชนีความโปร่งใสของประเทศไทยขยับมาอยู่ที่ 3.5 และอันดับของประเทศไทยดีขึ้น

ต่อมาในปี 2554 ได้มีการเปลี่ยนแปลงในการทำงานของ ป.ป.ช. เป็นอย่างมาก เมื่อร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ฉบับแก้ไขที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบ สามารถผ่านการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ และประกาศใช้เรียบร้อยแล้ว ทั้งนี้กฎหมายใหม่จะเข้ามาเติมเต็มงานที่ ป.ป.ช. ต้องการเน้นทางด้าน การป้องกัน

และปราบปรามการทุจริต รวมถึงการเติมพลังเครือข่ายการป้องกันและต่อต้านการทุจริตของ ป.ป.ช. โดยเฉพาะเครือข่ายภาคประชาชนให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น เพราะกฎหมายได้กำหนดให้มีกลไกการคุ้มครองและให้รางวัล แก่ผู้ให้เบาะแสข้อมูล เพื่อต่อต้านการทุจริต ตลอดจนการกัน เป็นพยานสอดคล้องกับมาตรฐานสากล ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อประชาชนทุกภาคส่วนทุกอาชีพ เข้าร่วมปฏิบัติการต่อต้านการทุจริตมากขึ้น เช่น ผู้นำชุมชน และผู้ทรงคุณวุฒิรวมตัวกันเป็น แหล่งความรู้และทรัพยากรเพื่อสร้างความเข้มแข็งในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ภาคส่วนต่าง ๆ ก็มีบทบาทในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต อาทิ สถาบันการศึกษามี บทบาทสนับสนุนความรู้ ความเข้าใจในการต่อต้านการทุจริต สถาบันการเงินให้ความสำคัญ แก่ที่มาของลูกค้าที่ต้องมีประวัติการเงินใสสะอาดตามนโยบายของธนาคารโลก องค์กร (Non Governmental Organizations : NGO) ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญและตระหนักถึงภัยของการ ทุจริตประทุติมิชอบและความเป็นอิสระในการตรวจสอบ ภาคเอกชนให้การสนับสนุนและ ใฝ่ระวังรักษาผลประโยชน์สาธารณะและตรวจสอบการทุจริต และสภาพนายความให้ความ ช่วยเหลือภาคประชาชนเพื่อต่อสู้กับการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของหน่วยงานของรัฐ (<http://www.nacc.go.th> ; วันที่ 30 กันยายน /2554)

การรณรงค์ปลูกจิตสำนึกในรูปแบบของกิจกรรมต่างๆกับกลุ่มเป้าหมายทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดสัมมนาครู อาจารย์ สถาบันการศึกษาโดยมีการจัดกิจกรรมค่ายเยาวชน สัมพันธ์โครงการกัลยาณมิตร จัดทำนิทานการ์ตูน สปอตวิทยุโทรทัศน์ ประชวรการพูด และ กิจกรรมอื่น ๆ อีกมากมาย อย่างไรก็ตาม สำนักงาน ป.ป.ช. ประสบปัญหาการดำเนินการดังนี้

ปัญหาประการแรก การจัดกิจกรรมสาธารณะเพื่อป้องกันและปราบปรามการทุจริต ของ สำนักงาน ป.ป.ช. ที่ผ่านมาสามารถสร้างความสนใจและปลุกกระแสหรือจิตสำนึกของ สังคมไทยเพียงชั่วระยะหนึ่ง ผลกระทบที่ต่อเนื่องเป็นรูปธรรมยังไม่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน การเข้า มามีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะของกลุ่มต่าง ๆ ยังตั้งอยู่บนพื้นฐานเฉพาะเรื่องหรือเฉพาะ กิจ ขาดการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังขาดการสร้างความร่วมมือกับ สถาบันการศึกษาอย่างจริงจังในการกำหนดหลักสูตรคุณธรรมจริยธรรม ขาดการติดตามและ วัดผลสำเร็จของการป้องกันการทุจริตว่าสามารถส่งผลให้การทุจริตลดลงมากน้อยในระดับใด

ปัญหาประการที่สอง การขาดแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับภาครัฐ ภาคการเมือง ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม สื่อมวลชน และสถาบันต่าง ๆ ในปัจจุบัน สำนักงาน ป.ป.ช. มีการดำเนินการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาครัฐ โดยเน้นกลุ่มเป้าหมาย ครู อาจารย์ ผู้บริหารสถานศึกษา ท้องถิ่น กรมการพัฒนาชุมชน และห้องสมุดทั่วประเทศ แต่

ความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างภาคส่วนอื่นยังไม่ได้ดำเนินการอย่างเต็มที่ นอกจากนี้การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือในปริมาณพอสมควร แต่ยังคงขาดการวางแผนแนวทางการพัฒนาความร่วมมือและประสานการเชื่อมโยงกับเครือข่ายทุกภาคส่วนอย่างเป็นทางการ ตลอดจนขาดการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมร่วมกับทุกภาคส่วนเพื่อพลังการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง

ปัญหาประการที่สาม ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินการไม่มีช่องทางในการแจ้งเบาะแสการทุจริตผ่านสื่อสารสองทางที่ทำให้ผู้แจ้งเบาะแสมั่นใจในการปกปิดความลับของข้อมูล ส่งผลต่อการขาดความร่วมมือจากพยาน ตลอดจนการไม่มีช่องทางให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในบางกรณี เช่น การดำเนินคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง รวมทั้งยังมีปัญหาจากการที่ประชาชนเพิกเฉยและไม่ตระหนักถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการคอร์รัปชัน ดังผลการสำรวจของ สำนักวิจัยเอแบคโพล มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ซึ่งเผยแพร่ผลวิจัยศึกษาทัศนคติของประชาชนต่อรัฐบาลที่ทุจริตคอร์รัปชัน พบร้อยละ 63.2 ขอมรับรัฐบาล โกงกิน ได้ แต่ต้องทำงานให้ประเทศรุ่งเรือง ประชาชนกินคืออยู่ดี ประชาชนบางกลุ่มยังมุ่งหวังแต่ผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ขาดการรวมพลังในการใช้อำนาจต่อรองเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม ขาดความพร้อมและเข้าถึงระบบข้อมูลข่าวสารของรัฐได้ยาก รวมทั้งผู้มีอิทธิพลครอบงำไม่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมและตรวจสอบ และกลุ่มประชาชนที่ไม่ให้ความร่วมมือในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตขาดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดจนภาคเอกชนขาดแรงจูงใจในการเข้ามามีส่วนร่วมในการต่อต้านทุจริต นอกจากนี้ จากการขอความคิดเห็นของกรรมการ ป.ป.ช. (นายก้านรงค์ จันทิก) ถึงปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการในเรื่องดังกล่าว ยังพบว่า

1. การป้องกันการทุจริตหากจะให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมและรวดเร็วนั้น จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนทุกภาคส่วนอย่างจริงจัง โดยถือว่าปัญหาการทุจริตเป็นปัญหาของทุกคน หรือ ควรกำหนดเป็นวาระแห่งชาติ แต่สังคมไทยเป็นสังคมที่ยังมองประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม และหากเห็นว่าการที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการป้องกันหรือปราบปรามการทุจริตแล้ว จะเกิดผลกระทบต่อตนเอง ครอบครัว ต่อหน้าที่การงานแล้ว ก็มักจะ ไม่เข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ทำให้การทุจริตเกิดขึ้นอย่างง่ายดาย
2. ค่านิยมของสังคมไทย ยังให้การยอมรับผู้ที่มีฐานะดีแม้จะทราบว่าร่ำรวยอย่างไม่ถูกต้องก็ตาม ซึ่งปรากฏจากการสำรวจความคิดเห็นขององค์กรต่าง ๆ ทำให้เป็นแบบอย่างที่ยาวชนนำไปปฏิบัติ ยิ่งทำให้สังคมไทยขาดความเข้มแข็งในการที่จะจัดการกับปัญหาการทุจริต

3. การดำเนินการลงโทษผู้ที่ทุจริตยังไม่รวดเร็ว เนื่องจากต้องดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม ทำให้สังคมไทยไม่ค่อยเห็นการลงโทษผู้ทุจริตอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้ที่ทุจริตไม่ค่อยเกรงกลัวการที่จะทุจริต การป้องกันจึงทำได้ไม่เต็มที่นัก

4. การป้องกันการทุจริต เป็นการดำเนินการที่ต้องใช้ระยะเวลา เพราะเป็นการปรับเปลี่ยนแนวความคิดของคน และอาจไม่ได้ผลมากนัก เนื่องจากต้องต่อสู้กับผลประโยชน์จากสถานการณ์การทุจริตในประเทศไทยดังกล่าว คณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งมีหน้าที่และเป็นเจ้าภาพโดยตรงในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ได้กำหนดนโยบายเร่งด่วนมุ่งเน้นให้ความสำคัญต่อการป้องกันการทุจริตเป็นอย่างยิ่ง โดยกำหนดยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยป้องกันและปราบปรามการทุจริตในยุทธศาสตร์ที่ 2 “รวมพลังแผ่นดินป้องกันและปราบปรามการทุจริต” มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้เครือข่ายจากทุกภาคส่วนในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต โดยการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและตรวจสอบการทุจริต การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านการทุจริตอย่างทั่วถึง และการสร้างความเข้มแข็งแก่เครือข่ายอย่างยั่งยืน ซึ่งยุทธศาสตร์ดังกล่าว สำนักงาน ป.ป.ช. ได้ดำเนินการพัฒนาศักยภาพชุมชนมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2546 จนถึงปัจจุบัน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนมีความรู้ ความคิด และความสามารถในการมีส่วนร่วมป้องกันและปราบปรามการทุจริตใน 3 ลักษณะคือ 1) พัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน 2) พัฒนาศักยภาพขององค์กรชุมชน และ 3) ส่งเสริมสนับสนุนให้กลุ่ม และองค์กรชุมชนรวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายภาคประชาชนเพื่อป้องกันการทุจริต ปัจจุบันมีเครือข่ายประชาชนป้องกันการทุจริตประจำจังหวัด (เครือข่าย ป.ป.ช. จังหวัด) ทุกจังหวัด รวม 77 เครือข่าย เป็นเครือข่ายในภาคอีสาน จำนวน 20 เครือข่าย 20 จังหวัด แต่ละเครือข่ายเลือกแกนนำคณะกรรมการบริหารเครือข่ายเพื่อดำเนินการขยายเครือข่ายลงสู่ระดับอำเภอ และตำบล หรือชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ ผนึกพลังประชาชนให้เข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต ส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานภาครัฐบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล และใช้อำนาจรัฐอย่างเป็นธรรม เผยแพร่ให้ความรู้แก่ประชาชนให้ตระหนักในภัยร้ายแรงของการทุจริต และมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและเฝ้าระวังมิให้เกิดการทุจริตขึ้นในท้องถิ่นของตน กิจกรรมหลักของเครือข่าย ป.ป.ช. จังหวัด ประกอบด้วย การให้ความรู้ และประสานพลังประชาชนในการติดตามการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อเฝ้าระวังมิให้เกิดการทุจริต ร่วมมือกันสร้างกระบวนการลงโทษทางสังคมต่อผู้ทุจริตยกย่องปกป้องคนดี ส่งเสริมค่านิยมความพอเพียงและเสริมสร้างการทำงานที่โปร่งใสในองค์กรหรือหน่วยงานรัฐ แต่การปฏิบัติงานของเครือข่าย ป.ป.ช. จังหวัดในปัจจุบันยังมีปัญหาอุปสรรค สรุปได้ดังนี้

1) สถานภาพของเครือข่าย ป.ป.ช. ในปัจจุบันยังไม่สามารถสร้างพลังของภาคประชาชนได้เต็มที่เนื่องจากขาดการเผยแพร่ความรู้ให้แก่สมาชิกเครือข่ายและประชาชนที่เหมาะสมต่อเนื้องานหน่วยงานภาครัฐไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบอย่างจริงจัง และกฎหมายยังไม่คุ้มครองประชาชนที่แจ้งเบาะแสการทุจริต 2) การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและปราบปรามการทุจริตของเครือข่าย ป.ป.ช. โดยการสนับสนุนของสำนักงาน ป.ป.ช. สามารถสร้างความรู้ความเข้าใจและปลุกกระแส หรือจิตสำนึกของประชาชนเพียงชั่วระยะหนึ่ง ผลกระทบที่ต่อเนื่องและเป็นรูปธรรมไม่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน และ 3) ข้อจำกัดของเครือข่ายประชาชนอยู่ที่การขาดการเรียนรู้ในการจัดระบบการจัดการเครือข่ายที่จะทำให้เครือข่ายมีกิจกรรมต่อเนื่อง

นอกจากนั้นจากการติดตามประเมินผลของคณะอนุกรรมการการประกวดเครือข่าย ป.ป.ช. ระดับภาคและระดับชาติในเดือน กรกฎาคม-กันยายน 2553 พบจุดอ่อนและข้อจำกัดของเครือข่าย ป.ป.ช. ดังนี้ 1) ขาดกระบวนการเรียนรู้สร้างความเข้าใจร่วมกันด้านระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และวิธีการปฏิบัติของเครือข่ายในการป้องกันการทุจริต 2) กลไกการทำงานร่วมกันของเครือข่าย ป.ป.ช. กับภาคประชาชนไม่ชัดเจน การทำงานของส่วนกลางกับเครือข่ายระดับจังหวัดไม่เชื่อมสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง 3) กระบวนการพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายยังไม่ชัดเจน 4) ระบบข้อมูลของเครือข่าย ป.ป.ช. ไม่ได้รับการพัฒนาที่สามารถนำไปสู่การนำไปใช้ 5) ส่วนราชการในพื้นที่จังหวัดยังขาดการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่าย ป.ป.ช. ในฐานะองค์กรพี่เลี้ยง และ 6) ขาดระบบการติดตามสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมป้องกันการทุจริตของเครือข่าย ป.ป.ช. ที่เหมาะสม จะเห็นได้ว่า เครือข่าย ป.ป.ช. ยังมีจุดที่ต้องพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพในเรื่ององค์ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการทุจริตทั้งในด้านความรู้และการปฏิบัติ ทำให้เครือข่ายขาดความเข้มแข็งในการดำเนินกิจกรรมป้องกันการทุจริต สำนักงาน ป.ป.ช. จึงเห็นควรดำเนินการยกระดับความรู้ความเข้าใจของแกนนำและสมาชิกเครือข่ายในการต่อสู้กับปัญหาการทุจริต และการบริหารเครือข่ายให้สามารถขับเคลื่อนกิจกรรมการป้องกันการทุจริตให้เกิดผลในทางปฏิบัติด้วยการสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่าย ป.ป.ช. โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ด้วยการฝึกอบรมและสัมมนา เพื่อเพิ่มเติมทักษะและองค์ความรู้ใหม่ ๆ

จากสถานการณ์ดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำองค์กรเครือข่าย ป.ป.ช.ภาคอีสาน ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ซึ่งจะประกอบเป็นประโยชน์การพัฒนาผู้นำเครือข่าย ป.ป.ช. ในภาคอีสาน และนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นต่อไป

คำถามการวิจัย

1. ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำองค์กรเครือข่าย ป.ป.ช. ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต เป็นอย่างไร
2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาผู้นำองค์กรเครือข่าย ป.ป.ช. ในภาคอีสาน มีอะไรบ้าง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำองค์กรเครือข่าย ป.ป.ช. ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาผู้นำองค์กรเครือข่าย ป.ป.ช. ในภาคอีสาน

สมมติฐานการวิจัย

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ดังนี้

ผู้นำองค์กรเครือข่าย ป.ป.ช. มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำองค์กรเครือข่าย ป.ป.ช. ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต อยู่ในระดับมาก

ขอบเขตการวิจัย

1. พื้นที่ในการวิจัย
องค์กรเครือข่าย ป.ป.ช. ในภาคอีสาน 20 จังหวัด
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - 2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้นำองค์กรเครือข่าย ป.ป.ช. ภาคอีสาน 20 จังหวัดๆละ 25 คน จำนวน 500 คน
 - 2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้นำองค์กรเครือข่าย ป.ป.ช. ภาคอีสาน 60 คน ได้มาจากการกำหนดโควตาจังหวัดละ 3 คนจาก 20 จังหวัด รวมเป็น 60 คน จากการประชุมสัมมนาผู้นำเครือข่าย ป.ป.ช. ภาคอีสาน (รังสรรค์ สิงห์เลิศ. 2552 : 72)
3. ระยะเวลาในการวิจัย
มีนาคม 2555-ธันวาคม 2556

4. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาสาระของการศึกษาได้แก่ ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาผู้นำองค์กรเครือข่าย ป.ป.ช.ภาคอีสาน ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้เกี่ยวกับ ป.ป.ช. 2) ด้านบทบาทหน้าที่เครือข่ายป.ป.ช. 3) ด้านคุณสมบัติของผู้นำเครือข่าย ป.ป.ช. 4) ด้านที่มาของผู้นำเครือข่าย ป.ป.ช. 5) ด้านสถานะของเครือข่ายผู้นำ (อวยชัย วัฒนา และคณะ. 2554 : 6-10)

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้นำเครือข่าย หมายถึง บุคคลที่เป็นผู้นำองค์กรประชาสังคม องค์กรชุมชนที่เข้าร่วมเป็นเครือข่ายกับสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.)

ผู้นำองค์กร หมายถึง ผู้นำกลุ่มองค์กรภาคประชาสังคม ประกอบด้วย องค์กรชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรเอกชน องค์กรนักศึกษา องค์กรประชาธิปไตย องค์กรวิชาชีพ และองค์กรอื่น ๆ

ศักยภาพ หมายถึง ชีตความสามารถของบุคคลกลุ่มบุคคลในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

การพัฒนาศักยภาพผู้นำ หมายถึง การจัดกิจกรรมอย่างเป็นระบบโดยการใช้กระบวนการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้นำเครือข่าย ด้านภาวะผู้นำ ด้านการพัฒนาทีมงาน และเครือข่าย ด้านความรู้เกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชัน ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ด้านความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล

ความรู้ หมายถึง ข้อเท็จจริง ความจริง กฎเกณฑ์ และข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตที่ประชาชนที่ได้รับและสะสมรวบรวมเอาไว้ โดยแสดงออกมาด้วยคะแนนที่ได้จากการตอบแบบทดสอบ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของผู้นำองค์กรต่อการป้องกันและปราบปรามการทุจริตซึ่งแสดงออกมา ๆ ใน 2 ลักษณะ คือ ทางบวกและทางลบ โดยเจตคติของแต่ละบุคคลอาจเกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงได้ตามการเรียนรู้

พฤติกรรม หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต และกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การสร้างเครือข่ายองค์กร การเฝ้าระวังการทุจริต การแจ้งเบาะแสการทุจริต และการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ พฤติกรรมการเป็นผู้นำและผู้ตาม พฤติกรรมการพัฒนาทีมงานและเครือข่าย

องค์กรเครือข่าย ป.ป.ช. หมายถึง องค์กรประชาชนในภาคอีสาน 20 จังหวัด ที่เข้าร่วมเป็นเครือข่ายกับสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรครู องค์กรนักศึกษาและเยาวชน องค์กรสื่อมวลชน องค์กรธุรกิจ กลุ่มสตรี และองค์กรประชาธิปไตย

เครือข่ายองค์กรประชาชน หมายถึง เครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมต่าง ๆ ในภาคอีสาน 20 จังหวัด

การทุจริตคอร์รัปชัน หมายถึง การกระทำที่ไม่สุจริต โดยใช้หรืออาศัยตำแหน่งหน้าที่อิทธิพล และอำนาจที่ตนมีอยู่เพื่อผลประโยชน์ของตนเอง เป็นการกระทำของคนเลวที่มีตำแหน่งหน้าที่มีอำนาจในองค์กร เป็นผู้ที่ขาดจิตสำนึก ขาดคุณธรรม และจริยธรรม

การป้องกันและปราบปรามการทุจริต หมายถึง การที่เครือข่ายประชาชนเข้าร่วมกับสำนักงาน ป.ป.ช. ในการปกป้องเฝ้าระวัง แจ้งเบาะแส และมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทุจริตของบุคคลในหน่วยงานภาครัฐ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ได้ข้อเสนอแนะที่ส่งผลต่อการพัฒนาผู้นำองค์กรเครือข่าย ป.ป.ช.ภาคอีสานในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ใน พื้นที่อื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกัน